

Алишер Навоий улкан аллома, сўз санъатининг дахоси бўлиш билан бирга ҳәётнинг беназир билимдони ҳам эди. Унинг шеърларида инжабинлик билан кузатилган қундаклик турмуш тафсилотлари ана шундай дейишига асос беради. Ҳәётни жамийки катта-кичик тафсилотлари билан чукур билганингиздан унинг шеърларидаги ҳар бир кўчим, тасвир ҳар томонлама асосланган, рад килиб бўлмас даражада. Айни пайтада шеърлар шуниси билан ўкувчида ҳәёт ҳақида тўғри тасаввур хосил қиласди ва унда фоят юксак завк ўйтоди. Чувончи, «Гаройиб ус-сигар» девонидан диккатимизни ана шу жиҳати билан ўзига жалб қиласди 386-ғазал:

Бог мендек сорғариб, булбул менингдек бўлди лол,
Гүйн мундук бўлур бир гулдин айрингана ҳол—

деган матлаъ билан бошланади. Янни "бог мен каби сарғайди, булбуллар менинг каби лол бўлиб, сарғармай қўйилади, бунинг сабаби шуки, боғ ҳам, булбул ҳам, мен ҳам ўз гулимиздан айринганим". Кудза боғининг саргариши, гулларнинг ҳазонга юз тутиши ҳаммага аён. Аммо булбулнинг кузда сайрамаслини ҳамма ҳам билавермаса керак. Орнитологик кузатишларга кўра, булбуллар июн-июн ойларидан кейин сай-

ган кўчим билан, шоирнинг асосиатив тасаввурининг бекиёс кучидан дарак берарак, кишини лол қолдиради. Шоҳ — телба Мажнун, у телбалигидангина урён (ялангоч) эмас. Чунки барг — Лайлой унинг бадандига хол битмокда. Бундай хол эса ялангоч бадандига игна санчич орқали билтиди. Шоҳ ағон чекаётir, дод солаётir. Шоҳдан узилиб тушган барг, унинг нозик бандлари туфайли шоҳда хол шаклида қолган дод ялангоч шоҳнинг куз шамомидаги шувиллаган товуш чиқарини бундай инжа кузатиш, олам системасининг иккига бўлгалиб табиат ва жамият манзараларини ўзаро бу тахтил дахлор қилиши, уни арузайдай инжик вазндан шеърда интенсивифода этиши, сўзда бундай гўзал мусаввири-

Навоий гулшани

на манзара чизиш ижодкор тасаввур ва идрокининг белоёнлигидан, шоирона иштеводидини беҳад юксаклигидан.

Кейнинг байтда сарв дарахтининг қишини эзин яшилини билан боғлиқ яна бир ахойиб ҳәётий тафсилга дуч келамис (5-байт). Ошик

Аммо ҳар қанча маънодор ва гўзал бўлмасин, газал структур ва маъновий жиҳатдан мана шундай ўхшаш байтларданга иборат бўлиб қолмайди. Шоир тасвир йўналишини сақлаб туриб, маъно йўналишини ўзгаририш орқали, бутунликка путур етказмаган ҳолда, фазал руҳини янгилайди, фикр хулосага яқинлашиб боради; 7-байтда яна ташебх услудан фойдаланиб, умумлаштириш шаклида висолни баҳорга, хижронни кузга ўхшатади:

Васл, англа ишқ боғининг баҳоридин нишон,
Ҳажр, билгил, гар тиълар бўлсанг ҳазонидин мисол.

Кейнинг байт эса тўла маънода фалсафий мазмун касб этган:

Бу чаман раънолари саркашлик эттандан не суд
Ким, ҳазон торожидин эмин эмастур бир ниҳој.

Янни чамандаги ҳар қандай гул ҳам, ниҳој ҳам охир-оқибатда ҳазон, йўқликка маҳкум. Абдадий гўзалик, абдадий навқиронлик дайвоси беҳуда. Бинобарин, инсон умри ҳам мангу эмас, ҳар биримизнинг қисматимиз тақиди азал қаршисида бош ёғишдан иборат.

Мактаъолди бу байт дафтаран хижрон туфайли инсон (ошик) қалбидан туғилган кизин ҳислар, тийрароғи фаслининг — ҳар қанча маҳзун бўлмасин — гўзал манзаралари, ҳазон-рэзги шамолларига бўй бермас яшнаган сарв дарахти, умуман, тириклик нафаси уфуриб турган шиддатли ҳолат ва картиналар билан парадокс ҳосил қиласди. Киши кўнглида маънос тўй-гулар ўйғотади. Аммо ғазал шу маҳзунлик билан якун топмайди.

Аслида тирикликнинг маъноси тақиди азалини эслаб, теварак-атроғи шунга муносиб қарашда, умрни шунга муносиб кечиришда; инсонга берилган барча нарсаларнинг омонатлигини англаб, илоҳи бир тенглики қалбан англашда эмасми? Ҳа, тириклик — илоҳий мөхитни англаш учун инсонга берилган имконийт. Шоир шунинг учун тириклики улуғлади. Умрни инсонга берилган бир тухфа, деб билади. Ҳаёт шодликларини ҳар нарсадан устун кўяди. Шундан бўлса керак, улуг шоир газални кўтарикин руҳ билан якунлади:

Эй Навоий, бу ҳазон ўлғай баҳор ила бадал
Келса давлат гулдубин шахзодай соҳибжамол.

Демак, маҳзунона фасли ҳазон баҳорга мубаддал бўлиши — алмашиниши мумкин. Бунинг шарти нима? Қачонки кўнглини истар тарифони ҳазор ҳузыринга ташриф бўйраси. Ғазал матнинг кўра, кўнгли интизор пурмалоҳи хижмонатидан кўзлашади.

Газал, мазмунан соддалиги ва унча мураккаб бўлмаган услубига кўра Навоийнинг ўзилларидан ўзининг ташки қўйиниши билан ўхашини кўради: боғ унинг ҳечрасидаек сарғайтан, булбулнинг кўйи, унники сингари тинган, ердаги япроқлар унинг каби гарбий турпокиймой, шоҳлар унинг сингари яланнинг, кузнинг союз шамоллари — ошикнинг охрари, заъфарон юз узга тинимизсиз оқаётган кўйашлари — ҳаёнини бирга ҳар тафсилотнинг анилигига беътибор қолмаган, "равшан зулоп" хумасидан кузда ариш ва сайдардаги сувларнинг сокинлашиб, тиник тортиши ифода этилган. Кузги сувлар мана шу тиниклиги билан кўзлаш ўхшайди.

Газал музалифи матлаъдек теварак-атрофда кечатган тайёрмоях фасли ўзгаришларидан сарғайтан ўзиларидан оқаётган кўй ўшлари ҳаёнин ташки қўйиниши билан ўхашини кўради: боғ унинг ҳечрасидаек сарғайтан, булбулнинг кўйи, унники сингари тинган, ердаги япроқлар унинг каби гарбий турпокиймой, шоҳлар унинг сингари яланнинг, кузнинг союз шамоллари — ошикнинг охрари, заъфарон юз узга тинимизсиз оқаётган кўйашлари — ҳаёнини бирга ҳар тафсилотнинг анилигига беътибор қолмаган, "равшан зулоп" хумасидан кузда ариш ва сайдардаги сувларнинг сокинлашиб, тиник тортиши ифода этилган. Кузги сувлар мана шу тиниклиги билан кўзлаш ўхшайди.

Газал, мазмунан соддалиги ва унча мураккаб бўлмаган услубига кўра Навоийнинг ўзилларидан ўзининг ташки қўйиниши билан ўхашини кўради: боғ унинг ҳечрасидаек сарғайтан, булбулнинг кўйи, унники сингари тинган, ердаги япроқлар унинг каби гарбий турпокиймой, шоҳлар унинг сингари яланнинг, кузнинг союз шамоллари — ошикнинг охрари, заъфарон юз узга тинимизсиз оқаётган кўйашлари — ҳаёнини бирга ҳар тафсилотнинг анилигига беътибор қолмаган, "равшан зулоп" хумасидан кузда ариш ва сайдардаги сувларнинг сокинлашиб, тиник тортиши ифода этилган. Кузги сувлар мана шу тиниклиги билан кўзлаш ўхшайди.

Газал, мазмунан соддалиги ва унча мураккаб бўлмаган услубига кўра Навоийнинг ўзилларидан ўзининг ташки қўйиниши билан ўхашини кўради: боғ унинг ҳечрасидаек сарғайтан, булбулнинг кўйи, унники сингари тинган, ердаги япроқлар унинг каби гарбий турпокиймой, шоҳлар унинг сингари яланнинг, кузнинг союз шамоллари — ошикнинг охрари, заъфарон юз узга тинимизсиз оқаётган кўйашлари — ҳаёнини бирга ҳар тафсилотнинг анилигига беътибор қолмаган, "равшан зулоп" хумасидан кузда ариш ва сайдардаги сувларнинг сокинлашиб, тиник тортиши ифода этилган. Кузги сувлар мана шу тиниклиги билан кўзлаш ўхшайди.

Газал, мазмунан соддалиги ва унча мураккаб бўлмаган услубига кўра Навоийнинг ўзилларидан ўзининг ташки қўйиниши билан ўхашини кўради: боғ унинг ҳечрасидаек сарғайтан, булбулнинг кўйи, унники сингари тинган, ердаги япроқлар унинг каби гарбий турпокиймой, шоҳлар унинг сингари яланнинг, кузнинг союз шамоллари — ошикнинг охрари, заъфарон юз узга тинимизсиз оқаётган кўйашлари — ҳаёнини бирга ҳар тафсилотнинг анилигига беътибор қолмаган, "равшан зулоп" хумасидан кузда ариш ва сайдардаги сувларнинг сокинлашиб, тиник тортиши ифода этилган. Кузги сувлар мана шу тиниклиги билан кўзлаш ўхшайди.

Газал, мазмунан соддалиги ва унча мураккаб бўлмаган услубига кўра Навоийнинг ўзилларидан ўзининг ташки қўйиниши билан ўхашини кўради: боғ унинг ҳечрасидаек сарғайтан, булбулнинг кўйи, унники сингари тинган, ердаги япроқлар унинг каби гарбий турпокиймой, шоҳлар унинг сингари яланнинг, кузнинг союз шамоллари — ошикнинг охрари, заъфарон юз узга тинимизсиз оқаётган кўйашлари — ҳаёнини бирга ҳар тафсилотнинг анилигига беътибор қолмаган, "равшан зулоп" хумасидан кузда ариш ва сайдардаги сувларнинг сокинлашиб, тиник тортиши ифода этилган. Кузги сувлар мана шу тиниклиги билан кўзлаш ўхшайди.

Газал, мазмунан соддалиги ва унча мураккаб бўлмаган услубига кўра Навоийнинг ўзилларидан ўзининг ташки қўйиниши билан ўхашини кўради: боғ унинг ҳечрасидаек сарғайтан, булбулнинг кўйи, унники сингари тинган, ердаги япроқлар унинг каби гарбий турпокиймой, шоҳлар унинг сингари яланнинг, кузнинг союз шамоллари — ошикнинг охрари, заъфарон юз узга тинимизсиз оқаётган кўйашлари — ҳаёнини бирга ҳар тафсилотнинг анилигига беътибор қолмаган, "равшан зулоп" хумасидан кузда ариш ва сайдардаги сувларнинг сокинлашиб, тиник тортиши ифода этилган. Кузги сувлар мана шу тиниклиги билан кўзлаш ўхшайди.

Газал, мазмунан соддалиги ва унча мураккаб бўлмаган услубига кўра Навоийнинг ўзилларидан ўзининг ташки қўйиниши билан ўхашини кўради: боғ унинг ҳечрасидаек сарғайтан, булбулнинг кўйи, унники сингари тинган, ердаги япроқлар унинг каби гарбий турпокиймой, шоҳлар унинг сингари яланнинг, кузнинг союз шамоллари — ошикнинг охрари, заъфарон юз узга тинимизсиз оқаётган кўйашлари — ҳаёнини бирга ҳар тафсилотнинг анилигига беътибор қолмаган, "равшан зулоп" хумасидан кузда ариш ва сайдардаги сувларнинг сокинлашиб, тиник тортиши ифода этилган. Кузги сувлар мана шу тиниклиги билан кўзлаш ўхшайди.

Газал, мазмунан соддалиги ва унча мураккаб бўлмаган услубига кўра Навоийнинг ўзилларидан ўзининг ташки қўйиниши билан ўхашини кўради: боғ унинг ҳечрасидаек сарғайтан, булбулнинг кўйи, унники сингари тинган, ердаги япроқлар унинг каби гарбий турпокиймой, шоҳлар унинг сингари яланнинг, кузнинг союз шамоллари — ошикнинг охрари, заъфарон юз узга тинимизсиз оқаётган кўйашлари — ҳаёнини бирга ҳар тафсилотнинг анилигига беътибор қолмаган, "равшан зулоп" хумасидан кузда ариш ва сайдардаги сувларнинг сокинлашиб, тиник тортиши ифода этилган. Кузги сувлар мана шу тиниклиги билан кўзлаш ўхшайди.

Газал, мазмунан соддалиги ва унча мураккаб бўлмаган услубига кўра Навоийнинг ўзилларидан ўзининг ташки қўйиниши билан ўхашини кўради: боғ унинг ҳечрасидаек сарғайтан, булбулнинг кўйи, унники сингари тинган, ердаги япроқлар унинг каби гарбий турпокиймой, шоҳлар унинг сингари яланнинг, кузнинг союз шамоллари — ошикнинг охрари, заъфарон юз узга тинимизсиз оқаётган кўйашлари — ҳаёнини бирга ҳар тафсилотнинг анилигига беътибор қолмаган, "равшан зулоп" хумасидан кузда ариш ва сайдардаги сувларнинг сокинлашиб, тиник тортиши ифода этилган. Кузги сувлар мана шу тиниклиги билан кўзлаш ўхшайди.

Газал, мазмунан соддалиги ва унча мураккаб бўлмаган услубига кўра Навоийнинг ўзилларидан ўзининг ташки қўйиниши билан ўхашини кўради: боғ унинг ҳечрасидаек сарғайтан, булбулнинг кўйи, унники сингари тинган, ердаги япроқлар унинг каби гарбий турпокиймой, шоҳлар унинг сингари яланнинг, кузнинг союз шамоллари — ошикнинг охрари, заъфарон юз узга тинимизсиз оқаётган кўйашлари — ҳаёнини бирга ҳар тафсилотнинг анилигига беътибор қолмаган, "равшан зулоп" хумасидан кузда ариш ва сайдардаги сувларнинг сокинлашиб, тиник тортиши ифода этилган. Кузги сувлар мана шу тиниклиги билан кўзлаш ўхшайди.

Газал, мазмунан соддалиги ва унча мураккаб бўлмаган услубига кўра Навоийнинг ўзилларидан ўзининг ташки қўйиниши билан ўхашини кўради: боғ унинг ҳечрасидаек сарғайтан, булбулнинг кўйи, унники сингари тинган, ердаги япроқлар унинг каби гарбий турпокиймой, шоҳлар унинг сингари яланнинг, кузнинг союз шамоллари — ошикнинг охрари, заъфарон юз узга тинимизсиз оқаётган кўйашлари — ҳаёнини бирга ҳар тафсилотнинг анилигига беътибор қолмаган, "равшан зулоп" хумасидан кузда ариш ва сайдардаги сувларнинг сокинлашиб, тиник тортиши ифода этилган. Кузги сувлар мана шу тиниклиги билан кўзлаш ўхшайди.

Газал, мазмунан соддалиги ва унча мураккаб бўлмаган услубига кўра Навоийнинг ўзилларидан ўзининг ташки қўйиниши билан ўхашини кўради: боғ унинг ҳечрасидаек сарғайтан, булбулнинг кўйи, унники сингари тинган, ердаги япроқлар унинг каби гарбий турпокиймой, шоҳлар унинг сингари яланнинг, кузнинг союз шамоллари — ошикнинг охрари, заъфарон юз узга тинимизсиз оқаётган кўйашлари — ҳаёнини бирга ҳар тафсилотнинг анилигига беътибор қолмаган, "равшан зулоп" хумасидан кузда ариш ва сайдардаги сувларнинг сокинлашиб, тиник тортиши ифода этилган. Кузги сувлар мана шу тиниклиги билан кўзлаш ўхшайди.

Газал, мазмунан соддалиги ва унча мураккаб бўлмаган услубига кўра Навоийнинг ўзилларидан ўзининг ташки қўйиниши билан ўхашини кўради

ЎҚТАМОЙ

МУШКЛАРИНИ СОЧАДИ ЖАМБУГ

Тун кўксини ёрган чақмоқнинг
Араваси келар қалдираб.
Ҳозиргина кўз очган гулни
Қўрқитади момоқалдирик.

Умрим — узун кўйлагим
Тўқилган минг хатодан.
Бошдан-оёқ вужудим
Юрак деган матодан.

Үйгониб кетади
намозшомгуллар
Тун кавушининг гирч-гирч
тovушларидан.
Ой нурин ютишиб
ичади улар
Туннинг кора
ховчуларидан.

***

Үнгу сўлим чакалказор
Ҳам тан, ҳам қалб қонаб юрдим.
Юрасм ҳамки қайси йўлдан
Кўнглинига қараф юрдим.

ЮРАК

Минг ишвада келди
Қора кўзга сурма тортиб
Хушрўй кечса.
Шамол мастанавор тентир
Жамбулларни
Эҳтиросла куч-кучча.
Байрамга чиққандай
Намозшом гуллари
Кулгусин йигмайди,
Эшилтилар, яқинда
Хўрсаниб-хўрсаниб
Бир қушча йиглади.
Сиёҳранг шодликка
Заминини кўзлари
Қолади ўрганиб.
Ваҳм келар, келмас раҳм,
Чироили йиглаган
Тузоққа илинган
Кушчани кўргани.

***

Боққа парда илар бахмал тун,
Тут пашинасин ўтишар қўриб.
Ой даҳрата ёнбошлар секин,
Келинчак — оқ лобосли ўрик.
Япроқларга хушомад қилиб,
Елини қўяр ойни шаббода.
Қайник — гулкосада чумоли,
Кўнгиз сувги тушар шалоплаб.
Гул-чечакни бошидан сочин,
Чигирткалар завқдан чириллар.
Кўзларини каттакон очиб,
Навбат тегмай бақа куриллар.
Ниначи — у шўх раққосани
Тилди чиккан гучча эмаклар.
Борликдан маст, сархуши ой тонгда
Ётогига кетар эмаклаб.

***

Чудиллариди ўйғоқ жилгалар
Тинмай чоп ботачи терга.
Ифорлардан маст-аласт бу тун
Ётиб олар чалқанча ерга.
Жамбул, кафтидан мушкларни
Димогларга юборар сочиб.
Бетакаллуф кириллар еллар
Даричалар кўнгилдай очиқ.
Чумолилар учшар яйраб
Мажнунтолининг аргимчогида
Кўкдан тушган олифта нурлар
Чўмилишар анхор багрида.

Холиёр овчининг, уч-тўртта овчи
жўрсини хисобга олмаганди, дусти
йўқ хисоб. Унинг дўсти — тогу тош,
ҳайвон; "гўяш ва" ўт-ўлан. Кирк йилга
яқин овда ёлгиз юравергандан одам-
лардан узоқлашиб, табияти якинлашади.
Баъзида ўзини борликнинг танҳо
эгасидек тушини шундан.

У яна овга чукмоқни. Фарзандлари,
кампари "Бўлди энди, тўхтатинг,
кариб қолдингиз", деб қаршиши қилди.
Каерда дейиз, овчи қариганин билан
кайсан феъли каримас экан-да:

— Улар менинг "корамдан" кўйиди,
— деди эгардан тушиши келмади.

— Караган арслон тулкига ем бўла-
ди, — деди кампари эски ҳазиллаш-
лигини кўймади.

— Мени қариганга чиқаряпсанми,
кампир?! Хали эх-хе...

Овчи билганидан колмади. Кўшотар
милтиғи, тузоқ ва емакни орқалаб
жўнади-кетди.

...Токка кўтарилмоқда. Илонизи
йўлнинг охри кўринмайди. Олдинла-
ри по йўлни дарров босиб ўтарди.
Бугун йўл уйнай колди. Нима бўлди
ўзи? Еки кампари айтганидек қарип-
тимикин? Бунинг устига кўнгли алға-
да. Бирласадам олмаси ўрда ё кирда
тўғизими-бўруми тилкалаб кетса, ажаб
кўйини билсин экан...

Овчилар насиҳат килиб, билгани-
ни уртишиди. Шундан сўнг асосий
маросим бошланди. Отанинг "Сенга
овчилни бердим!", дейиши бил-
митмайди. Мергандардан биро кирғи-
ни хонаға олиб кириди. Сўнг йигитга:
"Унинг кўзига тикил!", дейиши.
Агар қайси тараф биринчи бўлиб
кўзини олиб кочса, мағлуб хисобланади.
Киргий ўтказса, йигит овчилнику
муносиб. Худо кўрсатмасин, йигит мағ-
бул бўлса, ота ҳар қанча уримасин,
мергандар уни овчи, деб тан олишмайди.
Улар розилик бермагач, овчилни
килишадан маъни ўйк. Кўннинг дусо-
ни олмаган овчини ўрда ё кирда
тўғизими-бўруми тилкалаб кетса, ажаб
кўйини билсин экан...

Йигит киргий билан бахс бошлиди.
У киргий кўзларida тогу тошларни, да-
рарни ва уларда ўрмалган ҳар бир
жонларни кўзи шунчалик тубсиз ва
сирил бўлса", деб ўйлади. Бунинг уст-
тига ўзида куч туйтандек. Назаридан,
күшининг ўйига кўзига ўзига кўнглану, син-
чилик тикилса, узоқларда кимлариган
жоноворни-да кўрадигандек.

Нихоят, киргий кўзини олиб кочи.
Даврдагилар йигитни олишилди.
Уни сафига қабул қилишди...

Ови харсанга таяниб, ўрнидан турди.
Ўзини эллик йил олдингидек
кучли ва ўқтам хис этмоқда. Шу да-
дилли билан илдам юрди. Кечга яқин
тогнинг нариги томонидаги арча
ёғочидан курилган кулбасига ётиб
олди. Толиқини учун ул-бул егач, ух-
лаша тутини...

Тун яримдан оқкандан бўрининг "ув-
в"лашидан ўйғониб кетди. Овоз шу
яқин атрофдан кельмоқда. Кўли ми-
лтиғи юргурди. Сўнг кулба дарчасидан
хўн-атрофа тикилди. Гарчи зимиштон
кеча бўлса-да, унинг ўйки кўзларни
иккиси ўз қадам наридаги баҳайбат
бўйини илгади. Нимагадир жоновор
кўзидан кўримлоқда. Уни қачон,
қаерда кўрган эди?

Ха, эслади: бунга беш йилча бўлди.
У пайтларда жоновор ҳозиргидек хай-
батни эмас, чикроқмиди-ёв. Э чўчи-
гани учун шундай кўриниди?..

Ўзандан ювандан қайтаёттанди.

Бўйларнинг очиқкан, овга чиқкан пай-
ти экан. Уч-тўртта атрофидан ўраб
келди. Одам кўркмади. Милтиға ўнни
жойлашиб, уларнинг хўжум килишини кут-

НАЗМ, НАСР

2011 йил, 15 апрел, № 16 (4103)

«O'ZAS»

КОДИРИЙ БАҲОРИ

Тайёр эмас эди Қодирий
Қиши ҳовлидан қайта олишига.
Ўттизинги йиллар охирни —
Келмай қолди Баҳор ҳовлига...

...баҳорини кутиб олишига,
Келар энди бир гала қушлар.
Кумушлар раянолар бўлиб,
Қўклам ҳақда қўшик айтишига.

Аммо бироқ тўлқин бўлмас тинч,
Дарё манту мавжланиб турар.
Қодирийиз келган баҳорга
Отабеку авварлар етар.

***

Чўлпонга
Шамолдан олтинидар дарахт bargларни,
Ёни жило берар ҳам юракларга...
Қўқдан ойнинг нури эсар сарсари —
Еруғлик ёғмоқда лайлак қорни.

Шу дам қамаштирар қўзларни хаёл,
Гапирсанг ҳар сўзинг таратар ёёду...
“Ойдан-да гўзлар, қундан-да гўзлар” —
Шундай порлаб турар Ватан чирофи!

***

Үйладингни, шуни ўзи бас,
Анча кутдим сендан кўнгироқ.
Нега шунча ҳаёлга бордим,
Жуда оғир сени ўйламоқ.

Севиги балки яна ром этар,
Яна ёниб ўйларман яккаш.
Балки яна у ҳайрон этар,
Фироқ-ғироқ ўйнамиз яна.

***

Келасами ёки йўқ, билмам,
Ўйлайсанми, билмадим, мени.
Лекин билдим телба — ҳаёлла,
Келмасанг-да, кераксан менга,

***

Фақат сўзлар ўзгарани йўқ
Агар сени севаман десам —

***

Одам чўккалаб қолди. У бўрингов овга
чиққанлигини тушунди. Кўнглига вахи-
ни оладидан. Сўнг: “Хе, овчи бўлмай ўл,
шунча йил оқилиб, хеч нарсадан чўчи-
мадинг, энди келиб-келиб қари йирт-
қичдан чўйисанни”, деб каддини ро-
стади.

Пешингача унинг овчи барорида
келди: ўнтача каклик, кўён, тустовуқ
отди. Лекин кўнгли нотинч. Бир — уйга
кайтсами, деган ўйга борди. Бу са-
фар ҳам қайсарлиги устун келди, кай-
тмайдиган бўлди. Шу ўйлар билан то-
шунчоқ юсиган тутинди. Уч-
туртта тошина қалади. На-
рироқда турган тошга қўл узатди. Ҳаёл
билан тошага кўл юргутганини
билимлар келди. Бармоғи “жиз” этиди.
Хушёр тортган овчи тошни кўтариб
каради ва заҳор бойлаган “кора курт-
ни” кўрди. Ҳа, бу жуда заҳарли ҳашо-
рат. Ҳар қандай жоноворни ўйлариди,
одам нима бўлибди. Овчи бир зум
шуншиб қолди. Тезда чорасини кўрмас-
са, жадоб бўлиши мумкин. Шарта пич-
кини кинидан чиқарib, ўргимнан чак-
кан жонни тилиб юборди. Бу билан
каноатланмасдан, кулбасидан саклаб
кўйига гиёхлардан малҳам тайёрлади.
Шундан сўнг кўнгли бир озотиржам
тоштандек бўлди.

Ўзига келган овчи яна овга чиқди.
Бу сафар у йиринг тог эчкисининг ор-
тига туди. Ҳаёл билан тошага кўл юргут-
ганини кинидан юшидан юзидан. Унга писиб якинашди.
— Йиғимдек юрибман, биламан-да...
Бўри ташланмоқчи бўлгандек қади-
ни ростлади. Одам буни пайқаб,
милтиқа кўз эди. Иккиси-да бир-би-
рининг кўзига олди.

— Келавер, ким юткаркан...

— Ўлсам ҳам қайтмайман...

— Нахотки, шу арзимас қасосин, деб
ўйлами бўйинганга олсан?

— Арзимаган иш эмас бу! Сен учун
арзимасдир, лекин мен учун умрим
мазмугина айланган.

— Кўркяпти, дема, ўйлаб кўрмай-
санми?

— Бу сўнгги овчи қан-
чалик кутганини бил-
майсан-да сен...

— Рости, мен ҳам
сўнгти овга чиқаёттанини сезандим.

Аммо сен билан тўканиш, сен билан
олишишимни билмагандим, бўри!

— Одам боласи кўзда учган юлдуз
сирини топади-ю, оғчи тагидаги турган
ўлим шарласини сезмайди, пайқамай-
ди. Орзу истакларга ўчиги унинг ични
сезгисини зараплаган, ишдан чиқар-
ган тутинди.

Бўри ортга бурилди. Бўйинни кўкка
чўзб, узоқ-узоқ увлади. Унинг “ув-
в”лашини кўп нарсага йўйиш мумкин
эди. Аввало, йиртқич касос онлари
якинлашганини хис этмоқда. Овчи бу
ўйдан енгил сесканиб кўйди. Кулбага
киргач, кўшотар ва почканини кўздан
кечириб, ўзига кулайрок жойга кўйди.
Чунки ҳар дам фанимат. Қасоскор бўри
кутилмаганди яна пайдо бўлиши ва
ташланмоқчи бўлди. Овчи ташланмоқчи
бўлиши мумкин. Нега ерда чўзилиб
ётганида ташланмади? У яна нимани
кутапти, нега қасосини чўзади?

Узок ўйлади. Ниҳоят, сабабини
топгандек бўлди. Бўри боласининг
қасоси олишига имкон бермади. Бўри
нурса олиши мумкин. Нега ерда чўзилиб
ётганида ташланмади? У яна нимани
кутапти, нега қасосини чўзади?

— Бу сўнгги овчи ўйлаб кўрмай-
санми?

— Айтадиган гапинг йўқми?

— Бор! Табиатдан қарзим бор, шуни
айтмоқчиман, холос!

— Қарзинг кўпроқ мендан, болам-
дан, шундай эмасми?

— Шундай, бўри, шундай...

— Конинг билан ювасан буни!..

Бўри ташланди, овчи зўрга чар-
чиликни кўзиди.

— Йиғимдек юрибман, биламан-да...

— Ҳа, жуда ємонман — деди одам.

— Ниҳоят, қасос онлари

САХНАДА ЗАМОН ҚАҲРАМОНИ

Фестивалинг биринчи босқичи якунига доир

Маданият ва спорт ишлари вазирилиги, «Ўзбектеатр» ижодий-ишлаб чиқариш бирлашмаси, Ёзувчилар ҳамда Театр ижодкорлари уюшмалари ҳамкорлигида ташкил этилган «Сахнада замон қаҳрамони» республика кўрик-фестивалинг биринчи босқичи бўлиб ўтди.

— Анжуман кутилган натижаларни берди, — деди «Ўзбектеатр» бош директори Омонулла Ризаев. — Айниска, томошабинлар билан биргаликда спектакл кўриш жарайнида замон қаҳрамонларининг образлари бугун нечогли зарур эканига амин бўйдик. Сахнадаги ҳар бир қаҳрамоннинг хатти-харакати, воқеалар ечими, бадиий асарлар талкини қай даражада экани, буғуни театр санъатининг ахволи ва келажаги кайси йўлдадигини кўрдик. Шунингдек, саҳна санъатимиздаги камчилик ва нуқсонлар ҳам яққол кўзга ташланади. Бундайдар кўрик-фестиваллар барчага ўрнак бўладиган қаҳрамонлар тимсолини яратишида таъруннос, санъатшусо, драматург ва режиссерларимиз учун катта мактаб вазифасини ўтди.

Дарҳаракат, спектакллар намойишидан сўнг ўтган баҳс-мунозараларга бой муҳоммадлар фестивал натижаларни ўзбек театри истиқбали хусусида атрофлича фикр юритиши имконини беришини кўрсатди. Кўрик-фестивалинг биринчи босқичидаги пойтахтлари катнашди. Ўзбек Миллий академия

кўтариб, аниқ мақсад сари етаклаб боради. Пиесада кўтарилиган мавзуга бугун учун долзарб: барча жаҳбаларга эркин фикрли, ёш, кизиқувчан, фидойи кадрлар керак. Асар бош қаҳрамони ўттиз беш ёшлардаги, маданияти, оғир-босиқ йигит — юқом ўринигасири Акром. Пиеса Акромга ва ҳосниминг фикрлар кураши асосига курилган. Ҳосим аввалдан ўрнатилиб, қон-қонига синги кетган бошқарув тизимини ёкласа, Акром бугунги янгича бошқарув шаклини хумоя килиади.

Ёш мувони Акром (С.Мансуров) ва юқом (Х.Арслонов) орасида бир чора бар қарма-қаршиликлар вујудга келса-да, юқом ўз ўрнини барibir Акромга бўшатади. Чунки ў бу ўттиз киёфасида мадрлик, ватан-парварлик, инсонпарварлик каби хислатларни, ўз мақсади йўлида хеч нарсадан тоймайдиган фидойи инсонни кўради. Ҳосимнинг яна бир мувонини — доимо ўз манфаатни кўзлаб иш килувчи Мурод (Д.Масадов) раҳбарликка қанчалик интилласин, хокимликка азимайдиган шахс эканлиги аён бўлади.

Спектакл айрим камчилликлардан холи эмас. Ҳусусан, турли жанрлар қоришиб кетгани кўзга ташланади.

Бобо (Ғ.Жуманов) ва набира (Л.Фахрутдинов, Р.Ахмедов)ларнинг бир ҳаракати бир неча бор мақсадиз таракорла, фаррош аёл (Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист Д.Бобохонова) руҳдадиган. Бобо (Ғ.Жуманов) ва набира (Л.Фахрутдинов, Р.Ахмедов)ларнинг кун бўйин идорада пол артиши, кўринишлар орасида бешта қизининг турли нозненъматлар, амалий санъат кўрнишларини бир неча марта

саҳнага олиб чиқиши кабилар бадиий ечими мини томаган, шунингдек, байрок, герб сингари замраллардан бадиий ифода сифатида ўз ўрнида фойдаланилмаган кўрина-ди.

Шунга қарамай, спектакл томошабинни хало манфаати учун фидойилор кўрсатиш, бугунги кун билан яшаб, эртанги кун ҳакида кайгуриша чорлади.

Республика ўз томошабинлар театрида режиссёр О.Салимов саҳнадастирган «Дискотека» (муаллиф — Ш.Ризаев) спектакли ўзи билан мақсадда эришишга интилувчи ўшлар ҳакида.

Бош қаҳрамон Ойбек (У.Рустамов) синфоди дўстларини пойтахтдаги бир дискоклубга йигиб, фермер хўяллиги ташкил этиши ва дискоклуб очиш мақсадини биргаликда муҳокама килиади. Тенгдошларининг кўчлиги унинг тарафида, аммо биргина пулдор хонадон Фарзанди Санжар (Р.Курбонов) ҳамиши ота-онага таяниб яшаш зарурлигини ўтиради. Оқибатда Санжар ва бошқа синфодашлар орасида баҳс авжига чиқиб, муштлашибашга бориб етади. Воке-алар давомида Ойбек ва унинг севгилиси Сабоҳат (З.Мухаммадова)нинг ота-оналари ҳам саҳнада пайдо бўлади. Режиссёр О.Салимов Ойбек ва Сабоҳатнинг улар билан субхатлини ўзига ўтиради. Оқибатда Санжар ва бошқа синфодашлар орасида баҳс авжига чиқиб, муштлашибашга бориб етади. Воке-алар давомида Ойбек ва унинг севгилиси Сабоҳат (З.Мухаммадова)нинг ота-оналари ҳам саҳнада пайдо бўлади. Режиссёр О.Салимов Ойбек ва Сабоҳатнинг улар билан субхатлини ўзига ўтиради. Оқибатда Санжар ва бошқа синфодашлар орасида баҳс авжига чиқиб, муштлашибашга бориб етади. Воке-алар давомида Ойбек ва унинг севгилиси Сабоҳат (З.Мухаммадова)нинг ота-оналари ҳам саҳнада пайдо бўлади. Режиссёр О.Салимов Ойбек ва Сабоҳатнинг улар билан субхатлини ўзига ўтиради. Оқибатда Санжар ва бошқа синфодашлар орасида баҳс авжига чиқиб, муштлашибашга бориб етади. Воке-алар давомида Ойбек ва унинг севгилиси Сабоҳат (З.Мухаммадова)нинг ота-оналари ҳам саҳнада пайдо бўлади. Режиссёр О.Салимов Ойбек ва Сабоҳатнинг улар билан субхатлини ўзига ўтиради. Оқибатда Санжар ва бошқа синфодашлар орасида баҳс авжига чиқиб, муштлашибашга бориб етади. Воке-алар давомида Ойбек ва унинг севгилиси Сабоҳат (З.Мухаммадова)нинг ота-оналари ҳам саҳнада пайдо бўлади. Режиссёр О.Салимов Ойбек ва Сабоҳатнинг улар билан субхатлини ўзига ўтиради. Оқибатда Санжар ва бошқа синфодашлар орасида баҳс авжига чиқиб, муштлашибашга бориб етади. Воке-алар давомида Ойбек ва унинг севгилиси Сабоҳат (З.Мухаммадова)нинг ота-оналари ҳам саҳнада пайдо бўлади. Режиссёр О.Салимов Ойбек ва Сабоҳатнинг улар билан субхатлини ўзига ўтиради. Оқибатда Санжар ва бошқа синфодашлар орасида баҳс авжига чиқиб, муштлашибашга бориб етади. Воке-алар давомида Ойбек ва унинг севгилиси Сабоҳат (З.Мухаммадова)нинг ота-оналари ҳам саҳнада пайдо бўлади. Режиссёр О.Салимов Ойбек ва Сабоҳатнинг улар билан субхатлини ўзига ўтиради. Оқибатда Санжар ва бошқа синфодашлар орасида баҳс авжига чиқиб, муштлашибашга бориб етади. Воке-алар давомида Ойбек ва унинг севгилиси Сабоҳат (З.Мухаммадова)нинг ота-оналари ҳам саҳнада пайдо бўлади. Режиссёр О.Салимов Ойбек ва Сабоҳатнинг улар билан субхатлини ўзига ўтиради. Оқибатда Санжар ва бошқа синфодашлар орасида баҳс авжига чиқиб, муштлашибашга бориб етади. Воке-алар давомида Ойбек ва унинг севгилиси Сабоҳат (З.Мухаммадова)нинг ота-оналари ҳам саҳнада пайдо бўлади. Режиссёр О.Салимов Ойбек ва Сабоҳатнинг улар билан субхатлини ўзига ўтиради. Оқибатда Санжар ва бошқа синфодашлар орасида баҳс авжига чиқиб, муштлашибашга бориб етади. Воке-алар давомида Ойбек ва унинг севгилиси Сабоҳат (З.Мухаммадова)нинг ота-оналари ҳам саҳнада пайдо бўлади. Режиссёр О.Салимов Ойбек ва Сабоҳатнинг улар билан субхатлини ўзига ўтиради. Оқибатда Санжар ва бошқа синфодашлар орасида баҳс авжига чиқиб, муштлашибашга бориб етади. Воке-алар давомида Ойбек ва унинг севгилиси Сабоҳат (З.Мухаммадова)нинг ота-оналари ҳам саҳнада пайдо бўлади. Режиссёр О.Салимов Ойбек ва Сабоҳатнинг улар билан субхатлини ўзига ўтиради. Оқибатда Санжар ва бошқа синфодашлар орасида баҳс авжига чиқиб, муштлашибашга бориб етади. Воке-алар давомида Ойбек ва унинг севгилиси Сабоҳат (З.Мухаммадова)нинг ота-оналари ҳам саҳнада пайдо бўлади. Режиссёр О.Салимов Ойбек ва Сабоҳатнинг улар билан субхатлини ўзига ўтиради. Оқибатда Санжар ва бошқа синфодашлар орасида баҳс авжига чиқиб, муштлашибашга бориб етади. Воке-алар давомида Ойбек ва унинг севгилиси Сабоҳат (З.Мухаммадова)нинг ота-оналари ҳам саҳнада пайдо бўлади. Режиссёр О.Салимов Ойбек ва Сабоҳатнинг улар билан субхатлини ўзига ўтиради. Оқибатда Санжар ва бошқа синфодашлар орасида баҳс авжига чиқиб, муштлашибашга бориб етади. Воке-алар давомида Ойбек ва унинг севгилиси Сабоҳат (З.Мухаммадова)нинг ота-оналари ҳам саҳнада пайдо бўлади. Режиссёр О.Салимов Ойбек ва Сабоҳатнинг улар билан субхатлини ўзига ўтиради. Оқибатда Санжар ва бошқа синфодашлар орасида баҳс авжига чиқиб, муштлашибашга бориб етади. Воке-алар давомида Ойбек ва унинг севгилиси Сабоҳат (З.Мухаммадова)нинг ота-оналари ҳам саҳнада пайдо бўлади. Режиссёр О.Салимов Ойбек ва Сабоҳатнинг улар билан субхатлини ўзига ўтиради. Оқибатда Санжар ва бошқа синфодашлар орасида баҳс авжига чиқиб, муштлашибашга бориб етади. Воке-алар давомида Ойбек ва унинг севгилиси Сабоҳат (З.Мухаммадова)нинг ота-оналари ҳам саҳнада пайдо бўлади. Режиссёр О.Салимов Ойбек ва Сабоҳатнинг улар билан субхатлини ўзига ўтиради. Оқибатда Санжар ва бошқа синфодашлар орасида баҳс авжига чиқиб, муштлашибашга бориб етади. Воке-алар давомида Ойбек ва унинг севгилиси Сабоҳат (З.Мухаммадова)нинг ота-оналари ҳам саҳнада пайдо бўлади. Режиссёр О.Салимов Ойбек ва Сабоҳатнинг улар билан субхатлини ўзига ўтиради. Оқибатда Санжар ва бошқа синфодашлар орасида баҳс авжига чиқиб, муштлашибашга бориб етади. Воке-алар давомида Ойбек ва унинг севгилиси Сабоҳат (З.Мухаммадова)нинг ота-оналари ҳам саҳнада пайдо бўлади. Режиссёр О.Салимов Ойбек ва Сабоҳатнинг улар билан субхатлини ўзига ўтиради. Оқибатда Санжар ва бошқа синфодашлар орасида баҳс авжига чиқиб, муштлашибашга бориб етади. Воке-алар давомида Ойбек ва унинг севгилиси Сабоҳат (З.Мухаммадова)нинг ота-оналари ҳам саҳнада пайдо бўлади. Режиссёр О.Салимов Ойбек ва Сабоҳатнинг улар билан субхатлини ўзига ўтиради. Оқибатда Санжар ва бошқа синфодашлар орасида баҳс авжига чиқиб, муштлашибашга бориб етади. Воке-алар давомида Ойбек ва унинг севгилиси Сабоҳат (З.Мухаммадова)нинг ота-оналари ҳам саҳнада пайдо бўлади. Режиссёр О.Салимов Ойбек ва Сабоҳатнинг улар билан субхатлини ўзига ўтиради. Оқибатда Санжар ва бошқа синфодашлар орасида баҳс авжига чиқиб, муштлашибашга бориб етади. Воке-алар давомида Ойбек ва унинг севгилиси Сабоҳат (З.Мухаммадова)нинг ота-оналари ҳам саҳнада пайдо бўлади. Режиссёр О.Салимов Ойбек ва Сабоҳатнинг улар билан субхатлини ўзига ўтиради. Оқибатда Санжар ва бошқа синфодашлар орасида баҳс авжига чиқиб, муштлашибашга бориб етади. Воке-алар давомида Ойбек ва унинг севгилиси Сабоҳат (З.Мухаммадова)нинг ота-оналари ҳам саҳнада пайдо бўлади. Режиссёр О.Салимов Ойбек ва Сабоҳатнинг улар билан субхатлини ўзига ўтиради. Оқибатда Санжар ва бошқа синфодашлар орасида баҳс авжига чиқиб, муштлашибашга бориб етади. Воке-алар давомида Ойбек ва унинг севгилиси Сабоҳат (З.Мухаммадова)нинг ота-оналари ҳам саҳнада пайдо бўлади. Режиссёр О.Салимов Ойбек ва Сабоҳатнинг улар билан субхатлини ўзига ўтиради. Оқибатда Санжар ва бошқа синфодашлар орасида баҳс авжига чиқиб, муштлашибашга бориб етади. Воке-алар давомида Ойбек ва унинг севгилиси Сабоҳат (З.Мухаммадова)нинг ота-оналари ҳам саҳнада пайдо бўлади. Режиссёр О.Салимов Ойбек ва Сабоҳатнинг улар билан субхатлини ўзига ўтиради. Оқибатда Санжар ва бошқа синфодашлар орасида баҳс авжига чиқиб, муштлашибашга бориб етади. Воке-алар давомида Ойбек ва унинг севгилиси Сабоҳат (З.Мухаммадова)нинг ота-оналари ҳам саҳнада пайдо бўлади. Режиссёр О.Салимов Ойбек ва Сабоҳатнинг улар билан субхатлини ўзига ўтиради. Оқибатда Санжар ва бошқа синфодашлар орасида баҳс авжига чиқиб, муштлашибашга бориб етади. Воке-алар давомида Ойбек ва унинг севгилиси Сабоҳат (З.Мухаммадова)нинг ота-оналари ҳам саҳнада пайдо бўлади. Режиссёр О.Салимов Ойбек ва Сабоҳатнинг улар билан субхатлини ўзига ўтиради. Оқибатда Санжар ва бошқа синфодашлар орасида баҳс авжига чиқиб, муштлашибашга бориб етади. Воке-алар давомида Ойбек ва унинг севгилиси Сабоҳат (З.Мухаммадова)нинг ота-оналари ҳам саҳнада пайдо бўлади. Режиссёр О.Салимов Ойбек ва Сабоҳатнинг улар билан субхатлини ўзига ўтиради. Оқибатда Санжар ва бошқа синфодашлар орасида баҳс авжига чиқиб, муштлашибашга бориб етади. Воке-алар давомида Ойбек ва унинг севгилиси Сабоҳат (З.Мухаммадова)нинг ота-оналари ҳам саҳнада пайдо бўлади. Режиссёр О.Салимов Ойбек ва Сабоҳатнинг улар билан субхатлини ўзига ўтиради. Оқибатда Санжар ва бошқа синфодашлар орасида баҳс авжига чиқиб, муштлашибашга бориб етади. Воке-алар давомида Ойбек ва унинг севгилиси Сабоҳат (З.Мухаммадова)нинг ота-оналари ҳам саҳнада пайдо бўлади. Режиссёр О.Салимов Ойбек ва Сабоҳатнинг улар билан субхатлини ўзига ўтиради. Оқибатда Санжар ва бошқа синфодашлар орасида баҳс авжига чиқиб, муштлашибашга бориб етади. Воке-алар давомида Ойбек ва унинг севгилиси Сабоҳат (З.Мухаммадова)нинг ота-оналари ҳам саҳнада пайдо бўлади. Режиссёр О.Салимов Ойбек ва Сабоҳатнинг улар билан субхатлини ўзига ўтиради. Оқибатда Санжар ва бошқа синфодашлар орасида баҳс авжига чиқиб, муштлашибашга бориб етади. Воке-алар давомида Ойбек ва унинг севгилиси Сабоҳат (З.Мухаммадова)нинг ота-оналари ҳам саҳнада пайдо бўлади. Режиссёр О.Салимов Ойбек ва Сабоҳатнинг улар билан субхатлини ўзига ўтиради. Оқибатда Санжар ва бошқа синфодашлар орасида баҳс авжига чиқиб, муштлашибашга бориб етади. Воке-алар давомида Ойбек ва унинг севгилиси Сабоҳат (З.Мухаммадова)нинг ота-оналари ҳам саҳнада пайдо бўлади. Режиссёр О.Салимов Ойбек ва Сабоҳатнинг улар билан субхатлини ўзига ўтиради. Оқибатда Санжар ва бошқа синфодашлар орасида баҳс авжига чиқиб, муштлашибашга бориб етади. Воке-алар давомида Ойбек ва унинг севгилиси Сабоҳат (З.Мухаммадова)нинг ота-оналари ҳам саҳнада пайдо бўлади. Режиссёр О.Салимов Ойбек ва Сабоҳатнинг улар билан субх

